

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท
ในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
**Analysis of Factors Affecting Participation Levels of
Urban and Rural Areas
in Environmental Management Based on Philosophy of
Sufficiency Economy**

วิสาชา ภูจินดา, วิวัฒน์ แก้วดวงเล็ก

คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

Wisakha Phoochinda, Vivat Keawdounlek

Graduated School of Environmental Development Administration, National
Institute of Development Administration (NIDA)

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำการเก็บข้อมูลของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท รวมทั้งสิ้น 10 แห่ง ในแต่ละชุมชนได้มีการเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างชุมชนละ 20 ตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ รวมทั้งสิ้น 200 ตัวอย่าง จากนั้นทำการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปร ร่วมกับการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่ม (Discriminant Analysis) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าค่าเฉลี่ย มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้ใหญ่มากที่สุด และโทรทัศน์มากที่สุด แต่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ก็มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับน้อย ซึ่งจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในระดับมาก ได้แก่ ปัญหาทางด้านทรัพยากรป่าไม้ ปัญหามลพิษทางอากาศ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชน

คำสำคัญ : การจัดการมลพิษ, การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The study aimed to investigate factors affecting participation levels in urban and rural areas about environmental management based on the Philosophy of Sufficiency Economy. Data collection was conducted using a questionnaire with two hundred people living in ten urban and rural areas. Data was then analyzed using the t-test, Pearson's correlation, and Discriminant Analysis at a statistical level of 0.05.

The result showed that more than half of the people or samples living in urban and rural areas had knowledge and understanding about the Philosophy of Sufficiency Economy, and that this result was higher than the average value. People living in urban and rural areas received information about the philosophy from community leaders and television media respectively. However, most of people, in contrast, had engaged in participation at a lower level. The hypothesis tests showed that the knowledge in the philosophy, the environmental problems, and the informative perception of the philosophy were correlated with participation in environmental management at the statistical level of 0.05. Also, most of the factors affecting the participation level using discriminant analysis were deforestation, air pollution, and the people's perception based on information from the community's media.

Keywords : Pollution Management, Community Environmental Management,
The Philosophy of Sufficiency Economy

บทนำ

ความไม่สมดุลของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากความต้องการในการพัฒนาประเทศอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้ความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งการขยายตัวของภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม และการบริการการท่องเที่ยว โดยไม่ได้มีการพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบด้าน ส่งผลให้เกิดความรุนแรงของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ¹ สอดคล้องกับข้อมูลสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย โดยกรมควบคุมมลพิษ² ซึ่งได้สรุปว่า ประเทศไทยยังประสบกับปัญหามลพิษทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยในปี 2555 ที่ผ่านมามีพื้นที่ที่มีปริมาณฝุ่นละอองเกินกว่ามาตรฐานคิดเป็นร้อยละ 43 ของพื้นที่ที่ตรวจวัดทั้งหมด 60 พื้นที่ และในปี 2555 แนวโน้มคุณภาพของแม่น้ำลดลงจากปี 2554 ที่ผ่านมา โดยคุณภาพของแม่น้ำสายหลักที่เสื่อมโทรมนั้นเพิ่มจากร้อยละ 15 ในปี 2554 เป็นร้อยละ 18 ในปี 2555 รวมทั้งยังมีปริมาณมูลฝอยที่ตกค้างประมาณ 13.62 ล้านตัน จากปริมาณมูลฝอยทั่วประเทศ 24.73 ล้านตัน ซึ่งเป็นมูลฝอยที่ตกค้างและนำไปกำจัดโดยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเทกองหรือเผากลางแจ้ง หรือการลักลอบนำมูลฝอยไปทิ้งในบ่อดินเก่าหรือพื้นที่กร้าง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกำลังทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น หากไม่มีแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว อาจนำไปสู่ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างได้เป็นอย่างมาก

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ซึ่งการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง

และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการตัดสินใจและการกระทำ³ นอกจากนี้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เน้นความเรียบง่าย ใช้เทคนิควิธีและทรัพยากรที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ออกแบบให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ให้ความสำคัญกับภูมิสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวอย่างของการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น 1) การจัดการด้านทรัพยากรน้ำ เช่น การบำบัดน้ำเสียโดยใช้ป่าชายเลนหรือหญ้ากรองเป็นตัวดูดซับสารอินทรีย์⁴ การบำบัดน้ำเสียโดยใช้ระบบ Oxidation Pond⁵ กังหันน้ำชัยพัฒนา ฝายชะลอน้ำ^{4,6} 2) การจัดการด้านทรัพยากรป่าไม้ เช่น Natural Reforestation การปลูกป่าเปียก การปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อให้ได้ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้ฟืน แต่ได้ประโยชน์ถึง 4 ประการ คือ ได้ผลไม้อาหารรับประทาน ได้ไม้สำหรับสร้างที่อยู่อาศัย ได้ไม้ฟืนสำหรับผลิตพลังงานในครัวเรือน และได้อนุรักษ์ดินและแหล่งน้ำ⁷ 3) การจัดการทรัพยากรดิน เช่น การส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก การปรับปรุงสภาพความเป็นกรดในดิน หรือ “การแก้ดิน”⁸ 4) การจัดการด้านคุณภาพอากาศ เช่น แฝงดักหมอก⁹ และการส่งเสริมการใช้เชื้อเพลิงชีวภาพ เช่น น้ำมันไบโอดีเซล หรือน้ำมันแก๊สโซฮอลล์¹⁰

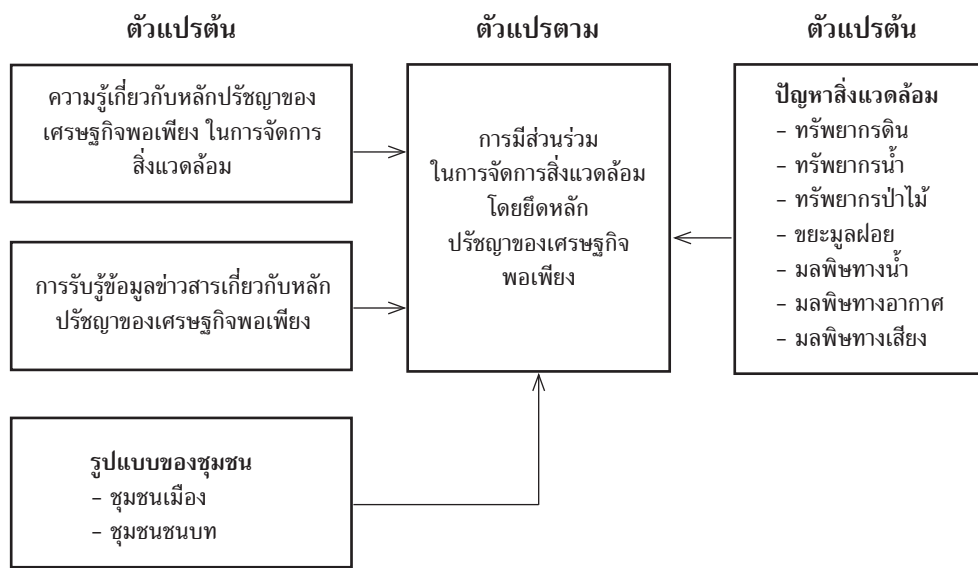
จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากลักษณะของชุมชนยังมีความคล้ายคลึงกับระบบนิเวศที่มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกันภายในชุมชน ซึ่งมีทั้งผู้ผลิต ได้แก่ การทำกิจกรรม ผลผลิตที่ได้จะเข้าสู่ผู้บริโภคผ่านทางระบบการค้าของชุมชน รวม

ทั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในชุมชน ทำให้แต่ละชุมชนจะมีทั้งการผลิต การบริโภคของคนในชุมชน และจะต้องมีของเสีย เช่น ขยะมูลฝอย ซึ่งเกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตของคนในชุมชนอยู่เป็นประจำ¹¹ หากมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการดังกล่าว จะเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน รวมทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้นทาง ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกด้วย¹²

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองจำนวน 5 ชุมชน ทำการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญชุมชนละ 20 ตัวอย่าง ซึ่งชุมชนเมืองเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร มีพื้นที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร และมีปัญหามลพิษ เช่น น้ำเสีย ขยะมูลฝอย มลพิษทางเสียง มลพิษทางอากาศ ได้แก่ 1) ชุมชนเพชรบูรณ์ กองพันทหารราบที่ 2 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ 2) บ้านหนองสามพราณ ตำบลวังดัง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี 3) บ้านปากอ ตำบลห้วยสัก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 4) บ้านวังหิน ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 5) บ้านดอนรักษ์ ตำบลบางลึก อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร และสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบทจำนวน 5 ชุมชน ทำการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญชุมชนละ 20 ตัวอย่าง ซึ่งชุมชนชนบทเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพในภาคการเกษตร มีพื้นที่อยู่นอกเขตเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง หรือ

เทศบาลนคร และเป็นชุมชนที่มีปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร หรือปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่ ประกอบด้วย 1) บ้านสะพาน ตำบลวังแก้ว อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี 2) บ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง 3) ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ 4) บ้านภูไทพัฒนา ตำบลวังไทร อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และ 5) บ้านนาโหนด ตำบลกำแพงเขา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา^{13,14} จึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 200 ตัวอย่าง ประเด็นข้อคำถามประกอบด้วย ข้อคำถามด้านความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการสิ่งแวดล้อม ข้อคำถามการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และข้อคำถามการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นทำการวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา (ค่าเฉลี่ย จำนวน และร้อยละ) รวมทั้งวิเคราะห์ สมมติฐาน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (Discriminant Analysis) 15 สำหรับสมมติฐานในการศึกษานี้คือ 1) ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 2) รูปแบบของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่แตกต่างกัน มีการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกัน โดยสรุปแล้วกรอบแนวคิดในการศึกษานี้นี้ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ผลการศึกษา

จากการสอบถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในชุมชนเมืองจำนวน 100 ตัวอย่าง และชุมชนชนบทจำนวน 100 ตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการสิ่งแวดล้อมเท่ากับ 10.51 จากคะแนนเต็ม 12 คะแนน โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 55 มีค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากกว่าค่าเฉลี่ย เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบทที่พบว่า มีค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเท่ากับ 10.40 จากคะแนนเต็ม 12 คะแนน และมากกว่าครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 52 ของกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากกว่าค่าเฉลี่ยเช่นกัน

ในส่วนของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองที่มีการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากผู้ใหญ่บ้าน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23 รองลงมาได้แก่ โทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 22 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท พบว่า รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากโทรทัศน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.0 รองลงมาได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 16.9 ตามลำดับดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แหล่งที่รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*	ชุมชนเมือง		ชุมชนชนบท	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	26	8.6	43	13.4
กำนัน	18	5.9	14	4.4
ผู้ใหญ่บ้าน	70	23.0	54	16.9
เพื่อนบ้าน	17	5.6	25	7.8
สมาชิกในครอบครัว	18	5.9	21	6.6
วิทยุชุมชน	40	13.2	33	10.3
แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชน	20	6.6	21	6.6
ประกาศต่าง ๆ	26	8.6	29	9.1
โทรทัศน์	68	22.4	61	19.1
แหล่งอื่น ๆ	1	0.3	19	5.9

หมายเหตุ : * สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองที่เป็นกรณีศึกษานั้น พบว่า มีปัญหามลพิษทางน้ำมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54 รองลงมา ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรดิน เช่น การใช้ปุ๋ยเคมีในดิน ดินถูกกัดเซาะ คิดเป็นร้อยละ 29.1 ส่วนชุมชนชนบทที่เป็นกรณีศึกษาพบว่า มีปัญหาทรัพยากรดินมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25.6 รองลงมา ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรน้ำ เช่น การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ คิดเป็นร้อยละ 20.7 ตามลำดับ

ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94) มีส่วนร่วมในระดับน้อย โดยค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเท่ากับ 1.38 นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบทมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการ สิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	ชุมชนเมือง (n=100)		ชุมชนชนบท (n=100)		รวม (n=200)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีส่วนร่วมในระดับน้อย	94	94	94	94	188	94
มีส่วนร่วมในระดับมาก	6	6	6	6	12	6
ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วม	1.31		1.44		1.38	

ผลของการทดสอบสมมติฐาน พบว่า รูปแบบของชุมชนที่แตกต่างกัน จะมีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานระหว่าง 1) ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการสิ่งแวดล้อม 2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ 3) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($P\text{-value} = 0.015, 0.000, 0.014$ ตามลำดับ) และเมื่อวิเคราะห์ปัจจัยรายข้อ พบว่า ปัจจัยรายข้อที่มีความแตกต่างกัน จะมีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งประกอบด้วย 1) ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชน 3) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาทรัพยากรดิน ปัญหาทรัพยากรน้ำ ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหามลพิษทางน้ำ และปัญหามลพิษทางอากาศ

เมื่อนำปัจจัยรายข้อที่มีผลต่อความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปวิเคราะห์การจำแนกกลุ่มด้วยวิธีการ Discriminant Analysis พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก คือ ปัญหาทรัพยากรน้ำ เนื่องจากมีค่าสัมประสิทธิ์ในการจำแนกของสมการปรับมาตรฐานสูงที่สุด (0.482)

รองลงมาได้แก่ ปัญหามลพิษทางอากาศ และการรับรู้ข้อมูลผ่านแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการจำแนกของสมการปรับมาตรฐานเท่ากับ 0.468 และ 0.361 ตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับน้อย คือ ปัญหาทรัพยากรน้ำ เนื่องจากมีค่าสัมประสิทธิ์ในการจำแนกของสมการปรับมาตรฐานเท่ากับ (-0.011) ซึ่งมีค่าติดลบ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธี Discriminant Analysis

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์การจำแนก				
	สมการปรับ มาตรฐาน	สมการของผู้มีส่วนร่วม ในระดับน้อย (DA1)	สมการของผู้มีส่วนร่วม ในระดับมาก (DA2)		
a การรับรู้ข้อมูลผ่านแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชน	0.361	0.397	2.737		
b ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	0.292	2.84	4.422		
c ปัญหาทรัพยากรดิน	0.325	1.445	3.201		
d ปัญหาทรัพยากรน้ำ	(-0.011)	0.766	0.707		
e ปัญหาทรัพยากรป่าไม้	0.482	0.622	4.222		
f ปัญหาขยะมูลฝอย	0.095	0.161	0.884		
g ปัญหามลพิษทางน้ำ	0.311	1.05	3.297		
h ปัญหามลพิษทางอากาศ	0.468	0.61	4.83		
ค่าคงที่		(-2.153)	(-8.547)		
Eigenvalue	Cumulative Percentage	Canonical Correlation	Wink's Lambda	Chi-Square	P-value
0.371	100	0.52	0.729	61.198	0.000

หมายเหตุ : ตัวอักษร a-f แสดงถึงค่าคงที่ของแต่ละตัวแปร เช่น a หมายถึง ค่าคงที่ในการรับรู้ข้อมูลผ่านแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชน ตัวอักษร a-f จะปรากฏในสมการ DA_1 และสมการ DA_2

จากการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่ม สามารถสรุปได้ว่า สมการเพื่อจำแนกการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับน้อยจากการศึกษาในครั้งนี้ คือ $DA_1 = 0.397a + 2.84b + 1.445c + 0.766d + 0.622e + 0.161f + 1.05g + 0.61h - 2.153$

และสมการเพื่อจำแนกการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมากจากการศึกษาในครั้งนี้ คือ $DA_2 = 2.737a + 4.422b + 3.201c + 0.707d + 4.222e + 0.884f + 3.297g + 4.83h - 8.547$

โดยที่ DA_1 หมายถึง คะแนนการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับน้อย และ DA_2 หมายถึง คะแนนการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า หาก DA_1 มากกว่า DA_2 แสดงว่าเป็นการมีส่วนร่วมในระดับน้อย และหาก DA_2 มากกว่า DA_1 แสดงว่า เป็นการมีส่วนร่วมในระดับมาก และสมการทั้งสองสมการนี้ มีอำนาจในการจำแนกกลุ่มของการมีส่วนร่วมได้ถึงร้อยละ 87

อภิปรายผล

จากการศึกษาดังกล่าว พบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาทางด้านทรัพยากรป่าไม้ และปัญหามลพิษทางอากาศ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลและสิ่งมีชีวิตทุกชนิดในชุมชนเป็นวงกว้าง¹⁶ ผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนใน

ชุมชนเกิดความตระหนักที่จะต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น¹⁷ ในขณะที่ปัญหาทรัพยากรน้ำ เช่น การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับน้อย เนื่องจากการจัดการทรัพยากรน้ำนั้น อาจไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งเพศหญิงจะมีความตระหนักในการจัดการทรัพยากรน้ำมากกว่าเพศชาย¹⁸ ดังนั้น ในอนาคตจึงควรเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนร่วมกับเพศชาย เพื่อช่วยเพิ่มระดับของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้มากขึ้น

ในส่วนของความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎี KAP (Knowledge, Attitude, Practice)¹⁹ ที่ได้กล่าวว่า พฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้นั้นจะต้องประกอบด้วยความรู้ ความเข้าใจ การมีทัศนคติ และจิตสำนึกต่อเรื่องนั้นๆ

นอกจากนี้ ผลจากการศึกษาดังกล่าวยังพบว่า การรับรู้ข้อมูลผ่านแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการจำแนกของสมการปรับมาตรฐานสูงเป็นอันดับที่ 3 ของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชนนั้นเป็นแหล่งเผยแพร่องค์ความรู้ รวมทั้งสาระเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายในชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่มีความเหมาะสม ซึ่งแหล่งเผยแพร่ข้อมูลที่มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้นจะทำให้เกิดการตอบรับที่ดีของคนในชุมชนและสนับสนุนให้เกิด

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม²⁰

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ชยะมูลฝอย มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ นอกจากนี้คนในชุมชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนซึ่งเป็นรูปแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เน้นความเรียบง่าย ใช้เทคนิควิธีและทรัพยากรที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ออกแบบให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ให้ความสำคัญกับภูมิสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ ควรมีการพิจารณาช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประชาสัมพันธ์ผ่านแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ของชุมชน ร่วมกับช่องทางอื่นๆ ที่มีความเหมาะสม เช่น วิทยุชุมชน หรือผู้นำชุมชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการแก้ไขปัญหาทางด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

1. ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์; 2554.
2. กรมควบคุมมลพิษ. 2556. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2555 (ออนไลน์). 2556. เข้าถึงได้จาก <http://infofile.pcd.go.th>. (วันที่ค้นข้อมูล 19 พฤษภาคม 2557)
3. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) (ออนไลน์). 2555. เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th>. (วันที่ค้นข้อมูล 3 ธันวาคม 2555)
4. มูลนิธิชัยพัฒนา. การบำบัดน้ำเสียด้วยระบบแปลงพืชป่าชายเลน (ออนไลน์). 2543. เข้าถึงได้จาก <http://www.rdpb.go.th>. (วันที่ค้นข้อมูล 9 กันยายน 2553)
5. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. การบริหารธุรกิจตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวนิสัย; 2552.
6. มูลนิธิชัยพัฒนา. ทฤษฎีการบำบัดน้ำเสียด้วยการผสมผสานระหว่างพืชน้ำกับระบบการเติมอากาศ (ออนไลน์). 2553. เข้าถึงได้จาก <http://www.chaipat.or.th>. (วันที่ค้นข้อมูล 10 กันยายน 2553)
7. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. แผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2555-2559) (ออนไลน์). 2555. จาก <http://www.huaysaicenter.org>. (วันที่ค้นข้อมูล 15 กรกฎาคม 2556)
8. กรมส่งเสริมการเกษตร. หลัฟ้าแฝก (ออนไลน์). 2547. เข้าถึงข้อมูลได้จาก <http://www.doe.go.th>. (วันที่ค้นข้อมูล 12 กันยายน 2553)
9. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ในหลวงกับการพัฒนาประเทศ (ออนไลน์). 2555. เข้าถึงข้อมูลได้จาก <http://www.faa.chula.ac.th>. (วันที่ค้นข้อมูล 15 กรกฎาคม 2556)

10. บุญจง ขาวสิทธิวิงษ์. ในหลวงกับการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์; 2547.
11. สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์; 2533.
12. Baker, S. Sustainable Development. New York: Routledge; 2006.
13. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. รวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: ลีโอ เลนแซ็ท; 2553.
14. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. วิถีเมืองและชนบท กับความอยู่เย็นเป็น. เอกสารประกอบการประชุมประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรื่อง ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของสังคมไทย; 2550.
15. กัลยา วานิชย์บัญชา. การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2554.
16. Botkin, D.B. & Keller, E.A. Environmental Science. 8th ed. NJ: John Willy and Sons; 2012.
17. ชุติมา ตันนาราง, บุญจง ขาวสิทธิวิงษ์ และ กานตพันธ์ พิศาลสุขสกุล. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการมูลฝอยชุมชนในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม. 2554; 7(2): 35-48.
18. กรมทรัพยากรน้ำ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. โครงการการวิจัยด้านทรัพยากรน้ำ: การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน (IWRM) ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์; 2554.
19. Chien-Yun,C., Wan-Fei,C., Yu-Hsi,Y. and Chia-Hung,Y. A Study on Modification of Knowledge, Attitude and Practice on Vocational High School Electronics Courses Integrated with Nanotechnology Concept. International Journal of Thermal & Environmental Engineering. 2012; 4(1): 73-79.
20. Kua, H.W. and Wong ,S.E. Lessons for integrated household energy conservation policies from an intervention study in Singapore. Energy Policy. 2012; 42(August): 42-56.